Jouke de Vries

De kortzichtigheid van het Hoger Onderwijsbeleid

Dames en heren,

Net zoals Kamervoorzitter Bosma, begin ik deze lezing met een gedicht. Het is een gedicht van Joost van den Vondel. Het NSC-kamerlid Rozanne Hertzberger heeft aangegeven dat de verengelsing aan de universiteiten te ver is doorgeschoten en dat studenten daardoor niet meer in aanraking komen met het werk van Joost van den Vondel. Vandaar:

Het stockske

Mijn wensch behoede u onverrot,
O Stock en stut, die, geen verrader
Maer 's vrydoms stut en Hollants Vader
Gestut hebt op dat wreet schavot
Toen hy voor 't bloedigh zwaert most knielen
Veroordeelt, als een Seneka
Door Neroos haet en ongena
Tot droefnis der braefste zielen.

Dames en heren,

Zelden heb ik zo'n scherpe beleidsverandering gezien, als de laatste tijd in het Hoger Onderwijs. Het moet teleurstellend zijn voor oud-minister Dijkgraaf, dat zijn werk – het investeren van een miljard euro in het Hoger Onderwijs om achterstanden weg te werken - in het hoofdlijnenakkoord van het kabinet-Schoof, onmiddellijk is teruggedraaid.

Opvallend rond de formatie van het kabinet-Schoof is dat er weinig aandacht is voor het onderwijs. Niet voor het kleuter-, het basis, het voortgezet en het hoger onderwijs.

In het hoofdlijnenakkoord werd het onderwijs wel genoemd, maar vooral in financiële zin. Een bezuiniging van meer dan een miljard euro is aangekondigd.

Dag Robbert! “Oh, stock en stuk van het Hoger Onderwijsbeleid!”

Het Hoofdlijnenakkoord is beleidsarm ingevuld. Het wachten is op de nieuwe minister van OC&W die de bezuiniging beleidsrijk invult.

We weten dat deze nieuwe minister Eppo Bruins is, voorheen lid van de ChristenUnie, nu van NSC. Zijn benoeming gaf een zekere opluchting in de sector. Als voorzitter van de AWTI was hij toch een beetje één van ons. Het zou dus nog kunnen meevallen en goedkomen. Maar dat blijft natuurlijk afwachten. De minister heeft zijn handtekening gezet onder het hoofdlijnenakkoord en moet bezuinigen.

Minister Eppo Bruins kan, in het licht van het gedicht van Vondel vele zaken ten goede keren, maar kan zich ook ontwikkelen tot Maurits van Oranje.

De context waarin minister Bruins acteert is namelijk een lastige. Er zijn politieke en financieel-economische randvoorwaarden waarbinnen de minister moet opereren en die zijn handelen insnoeren.

Politieke randvoorwaarden

Het Hoger Onderwijs wordt politiek gezien niet alleen meer verdedigd, maar ook bekritiseerd. Wereldwijd is er een andere politieke wind opgestoken. Diverse politieke partijen bekritiseren steeds meer de universiteiten die “woke” zouden zijn.

Sinds de financiële crisis van 2008 en de Corona-crisis van 2020 is er een groeiende kritiek op experts en dat slaat ook terug op de universiteiten. Professoren en hun modellen worden niet onmiddellijk meer geloofd. De universiteiten worden bijvoorbeeld door Vance, de running mate van Donald Trump, neergezet als linkse bolwerken.

Vance houdt in 2021 een toespraak getiteld: “De Universiteiten zijn de Vijand”. De academische wereld zou een soort massale hersenspoeling zijn, met als doel de instandhouding van de status-quo. Als lid van de lagere klasse word je verteld dat je absoluut naar de universiteit moet om het beter te krijgen, zegt Vance. Maar alles wat je krijgt zijn leugens en

bedrog! De universiteiten versterken en legitimeren de progressieve politiek. We leveren onze kinderen uit aan de vijand!

U zult zeggen, dit is typisch Amerikaans. In het Nederlandse meerpartijenstelsel zal het zo'n vaart niet lopen. Het debat is bij ons minder gepolariseerd, maar enkele uitspraken van Kamerleden van de NSC en PVV hebben wel de aandacht getrokken. Wat opvalt is dat de kritiek zich richt op de instroom van internationale studenten, de verengelsing van de universiteiten, de herinvoering van het Nederlands en het "Wokisme" dat welig zou tieren.

Aant Jelle Soepboer van NSC constateert tevreden dat nu in het coalitieakkoord is afgesproken dat hogescholen en universiteiten weer in het Nederlands in plaats van het Engels moeten lesgeven.

Rozanne Hertzberger van NSC is dezelfde mening toegedaan. Als je alleen nog maar in het Engels aanbiedt, krijg je het gevoel dat een deel van de kennis van de Nederlandse samenleving wegvloeit. Want als je een internationale opleiding hebt, heb je een internationaal curriculum. Dan maak je de vaderlandse geschiedenis daar geen onderdeel van. En je gaat geen gedichten van Vondel lezen.

Ook het kamerlid Reinder Blau is duidelijk. Het onderwijs verkeert in een staat van verval. Te vaak lag de focus op kansengelijkheid in plaats van kwaliteit. Te lang is de activistische "woke"-cultuur dominant geweest in de collegezalen en onderwijsinstellingen.

Economische Randvoorwaarden

Terwijl het Hoger Onderwijs in het politiek ideologische vaarwater is getrokken, maken economen duidelijk dat Nederland weliswaar 1% economische groei laat zien in het tweede kwartaal van 2024, maar dat de arbeidsproductiviteit ten opzichte van andere landen achterblijft. Terwijl bijna iedereen werkt, neemt de bijdrage per lid van de bevolking aan het Bruto Nationaal Product af. Er zijn veel banen met weinig economisch toegevoegde waarde en dat geldt ook voor sommige economische sectoren, waarvan de negatieve externe effecten niet worden meegenomen in de prijs. Bezuinigen op het onderwijs in het algemeen en het Hoger Onderwijs in het bijzonder is volgens economen niet verstandig omdat de toegevoegde waarde daar het hoogst is.

Onderwijs en innovatie leveren de hoogste bijdrage aan de arbeidsproductiviteit. Dat vindt plaats binnen Innovatie Ecosystemen. Het kabinet Schoof lijkt, door de politieke samenstelling van het kabinet, vooral de bestaande sectoren te beschermen (de landbouw, de visserij, de luchtvaart) en bezuinigt op innovatieve economische sectoren, waarin de universiteiten een belangrijke rol spelen. Op basis van deze politieke en economische analyse kom ik tot de conclusie dat het Hoger Onderwijsbeleid van het kabinet-Schoof – meer dan een miljard euro bezuinigen – politiek en economisch kortzichtig is. Waaruit zou verstandig beleid -voor de lange termijn - kunnen bestaan?

Oplossingen

Voor de lange termijn ligt de oplossing in de glocalisering: een samentrekking van globalisering en lokalisering. Dit betekent dat universiteiten internationaal aan de bal blijven, maar ook sterk investeren in de regio. Innovatie vindt plaats in Innovatie Ecosystemen waarbinnen universiteiten samenwerken met bedrijven en overheden. Universiteiten ontwikkelen zich tot de zogenoemde vierde generatie universiteiten. Voorbeelden zijn het Bio Science Park Leiden, Brainport Eindhoven en de Universiteit van het Noorden. De universiteit blijft Internationaal en Engels, maar investeert ook in de Nederlandse taal en cultuur. Daarbij wordt de samenwerking tussen universiteiten, hogescholen en het middelbaar beroepsonderwijs in de regio versterkt.

De partijen NSC, BBB stellen op te komen voor de regio. De klap die zij nu via het taalinstrument willen uitdelen zal vooral gevoeld worden in de regio: in Twente, in Maastricht en in Groningen. Voor Groningen is dat merkwaardig in een tijd waarin wordt gesproken over een ereschuld aan de provincie. Er komt geld uit Den Haag om nieuwe economische ontwikkelingen te stimuleren. Dan is het vreemd dat de trekpaarden van de Noord-Nederlandse economie – de RUG en het UMCG - moeten bezuinigen.

Bij de vraag of de universiteiten te woke zijn dienen wij op te merken dat het ene vakgebied veel gevoeliger voor nieuwe maatschappelijke denkbeelden is dan het andere. Ik stel wel vast dat woke leidt tot anti-woke. Voor universiteiten blijft het van belang om met distantie te analyseren en is concentratie op de hoofdtaken van belang.

Het probleem van de Nederlandse taal, de Nederlandse geschiedenis en de Nederlandse cultuur dienen wij serieus te nemen. Dat zullen wij echter als gehele onderwijssector moeten doen. Het beheersen van de Nederlandse taal en kennis van de Nederlandse literatuur dient op de basisschool en het voortgezet onderwijs te worden aangepakt. Juist aan de universiteit zou het beheersen van diverse talen het uitgangspunt moeten zijn.

Met meer aandacht voor de Nederlandse taal en geschiedenis, kunnen toekomstige studenten ontdekken dat Vondel leefde in de Republiek der Verenigde Nederlanden, die erg internationaal was en daarom ook wordt bekritiseerd, door het kolonialisme en de slavernij. Maar Vondel beheerste wel het Nederlands, het Frans en het Latijn. Die laatste taal was de wereldtaal die aan de universiteiten werd gesproken, zoals dat nu het Engels is. Laat de meertaligheid van Vondel het uitgangspunt zijn voor de toekomstige universiteit, waarin internationaal en nationaal talent broodnodig is en waar investeringen zich altijd zullen terugverdienen. Omdat het over jonge mensen gaat!

Ik dank u voor de aandacht!

Noten

Michael Persson, “J.D. Vance: belichaming van de witte racune, De Volkskrant, Zaterdag, 20 juli 2024, pp, 2,3 en 4.

Esther Lammers, Aant Jelle Soepboer, Interview, Trouw Vrijdag 26 juli 2024, pp. 4,5.

Janne Chaudron, Zomerinterview, Zaterdag 3 augustus 2024, We doen in Den Haag te veel Haagse beloftes”, Trouw, Zomertijd, pp. 4-9

Redactie Science Guide, 11 juni 2024. PVV voorspelt einde aan activisme en “woke” in hoger onderwijs.